

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Saresma, Tuija

Title: Tieteen sensurointiyrietykset ja tutkijoiden itsesensuuri uhkaavat akateemista vapautta

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja 2023

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Saresma, T. (2023, 41). Tieteen sensurointiyrietykset ja tutkijoiden itsesensuuri uhkaavat akateemista vapautta. Tieteessä tapahtuu, (3), 2-4. <https://journal.fi/tt/article/view/131039>

TIETEEN SENSUROINTI- YRITYKSET JA TUTKIJOIDEN ITSESENSUURI UHKAAVAT AKATEEMISTA VAPAUTTA

Tunnen tukijoita, jotka ovat hylänneet herkullisen tutkimusaiheen, koska heitä on pelottanut, että he joutuisivat kiistanalaisen aiheen tutkimisen takia vihamielisten tahojen tikun nokkaan. Heitäkin enemmän tunnen tutkijoita, jotka eivät suostu haastateltaviksi mediassa tai jotka eivät puhu julkisissa tilaisuuksissa tutkimuksensa tuloksista heihin kohdistuvien hyökkäysten pelossa.

En paheksu näitä tutkijoita. Kieltäytyminen on inhimillisesti ymmärrettävää. Ei kenenkään pitäisi joutua kohtaamaan pilkkaa tai ivaa tai tulla julkisesti häpäistyksi työnsä takia. Emme voi olettaa, että tutkijoiden pitäisi ”viran puolesta” alistua häirinnän, uhkailun tai vihapuheen kohteeksi.

Paheksuttavaa sen sijaan on, että tutkimukseen ja tutkijoihin kohdistuva häirintä on niin yleistä.

Tiedämme, että autoritaarisesti hallituissa maissa saataan estää joidenkin oppiaineiden opetus ja jopa vangita tutkijoita, jos näiden tutkimus ei miellytä hallitsijaa. Esimerkkejä löytyy myös demokratioista: Yhdysvaltojen joissakin osavaltioissa rajoitetaan sitä, mitä kouluissa ja yliopistoissa saa puhua ja opettaa. Nämä äärikonservatismiin tiedevastaiset tuulet puhaltavat myös Suomessa. Tutkijoiden häirintä on lisääntynyt Suomessa siitä huolimatta, että tieteeseen suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti, tutkimustietoon luotetaan ja sitä arvostetaan. Luottamus tieteeseen on Tiedebarometrin mukaan säilynyt ja osin myös vahvistunut koronavuosien aikana.

Suomi on vahva demokratia, jossa vallitsee laaja sananvapaus. Sen pitäisi kattaa myös tutkimuksen vapaus ja tieteen

TUIJA SARESMA
on kulttuurintutkimuksen
ja sukupuolen-
tutkimuksen dosentti,
joka työskentelee
yliopistonlehtorina
Jyväskylän yliopistossa.

koskemattomuus. Tällä hetkellä niin onkin. Ei kuitenkaan pidä tuudittautua uskoon, että saavutettu tilanne pysyy ikuisesti.

Tiedettä, tutkimustietoa ja tutkijoita halveksivia kommentteja kuultiin **Juha Sipilän** hallituksen ministereiden suusta jo vuonna 2015. Pääministeri Sipilä itse paheksui ”kaiken maailman dosentteja” ja valtiovarainministeri **Alexander Stubb** kuvasi, että kolme syytä professorin työhön ovat kesä-, heinä- ja elokuu.

Tällaiset tölväisyt kyllä kestetään, sillä ne on helppo tunnistaa akateemisesta tutkimuksesta tietämättömien huitaisuksi. 2020-luvulle tultaessa olemme valitettavasti joutuneet todistamaan paljon konkreettisempia tieteen vapautta uhkaavia tekoja.

Hyökkäykset tutkijoita ja tutkittua tietoa vastaan yleistyvät ja kovenevat sosiaalisessa mediassa mutta myös perinteisessä mediassa. Niitä voi pitää jopa järjestelmällisinä, vähintäänkin masinoituina.

Seurattujen somevaikuttajien johtama jalkaväki levittää tiedettä, erityisesti ihmistieteitä, kyseenalaistavaa sanomaa: esitetään naurettavassa valossa Suomen Akatemian rahoittamia tutkimushankkeita, väheksytään ja ivataan julkisuudessa esillä olevia tai politiikassa toimivia tutkijoita, järjestetään ilmiantokampanjoita koulujen opetuksesta, maalitetaan yksittäisiä kouluja ja opettajia. Yliopistoissa kurseille saatetaan ilmoittautua kiusantekomielessä ja aiheuttaa hankaluuksia.

Kuvatut teot liittyvät kehitykseen, jossa Yhdysvaltain sisäpolitiikan kulttuurisotia istutetaan Suomeen pyrkimyksenä polarisoida yhteiskunnallista keskustelua. Syytöksiä tieteen ”ideologisuudesta” ja tutkijoiden ”positionaalisuudesta” jul-

Hyökkäykset tutkijoita ja tutkittua tietoa vastaan yleistyvät ja kovenevat sosiaalisessa mediassa mutta myös perinteisessä mediassa.

kaistaan valtakunnan pääuutismediassa, ja jopa eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan selostuksessa pelotellaan ”woke-ilmioillä”. Väitteitä ei juuri perustella, mutta niissä akateeminen tutkimus esitetään elitistisenä ja turhana.

Suomessa on käyty viime kuukausina hallitusneuvotteluja. Hallitusvastuuseen pääsevät puolueet, joiden korkeassa asemassa olevat toimijat ovat saaneet toistuvasti tuomioita tai joita on vähintään epäilty uskonrauhan rikkomisesta ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Hallitusneuvotteluita pyydettiin ”laajan sananvapauden nimissä” oikeusministeriöltä selvitystä liikkumavarasta niiden rikoslain pykälien suhteen, jotka koskevat kiihottamista kansanryhmää vastaan.

Tällaiset signaalit saavat miettimään tutkimuksen koskemattomuuden ja akateemisen vapauden tulevaisuutta. Akateemisen yhteisön on nyt yhdessä puolustettava akateemista vapautta ja tutkimuksen vapautta. Onneksi toimia jo on.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK) on käynnistänyt hankkeen, jossa selvitetään tutkijoiden ja asiantuntijoiden kohtaamaa häirintää ja kehitetään kansallinen toimintasuunnitelma tutkijoiden sananvapauden tukemiseksi. On tärkeää, että kehitetään tukitoimia, joihin koko tiedeyhteisö sitoutuu. Yhdenkään tutkijan ei pitäisi jäädä ilman tukea painostuksen tai häirinnän edessä.

Tiedeyhteisön on tuomittava yhtenä rintamana akateemiseen tutkimukseen ja tutkijoihin kohdistuva häirintä, uhkailu ja vihapuhe. Tieteen sensuuripyrkimyksiä on vastustettava, sillä akateeminen vapaus ja sananvapaus ovat edellytys tieteen kehittymiselle ja luovalle työlle. Ne ovat keskeinen osa Suomea pohjoismaisena demokratiana.